

СТАНДАРТИ ЄС У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ

Європейське співтовариство, усвідомлюючи значимість прав і свобод людини, необхідність їх дотримання без будь-якої дискримінації по відношенню до всіх осіб, доцільність наявності системи гарантій, що забезпечують неухильний захист відповідних цінностей, досить давно працює над розробкою єдиних і обов'язкових для значної кількості держав стандартів у цій галузі. Не стала винятком і сфера кримінального судочинства, в рамках якої передбачені значні обмеження правового статусу людини, а відповідно можливі і порушення зазначених цінностей.

Міжнародною спільнотою з моменту створення Організації Об'єднаних Націй, спираючись на принципи, сформульовані в Статуті і Міжнародному біллі про права людини, були розроблені документи, що охоплюють ключові питання кримінального судочинства. Їх аналіз дозволяє вказати, що акцент був зроблений на виробленні стандартів в найбільш уразливих сферах кримінально-процесуальних відносин. Причому, якщо в початковий період становлення прав людини акцент робився на проголошенні невід'ємних прав і свобод особистості, що складають на сьогоднішні принципи правові категорії, то на подальшому етапі розвитку світової спільноти увагу приділяється переважно спеціалізації правових положень щодо окремого учасника кримінального судочинства і, в кінцевому підсумку, процесу демократизації кримінально-процесуальних правовідносин [1, с. 85].

Європейські стандарти в сфері кримінального правосуддя доцільно визначити як вимоги нормативного характеру, закріплені в форматі загальноновизнаних принципів і норм, що передбачають мінімально необхідні процедурні правила провадження у кримінальних провадженнях і набувають характеристики обов'язковості для конкретної держави за фактом визнання їх відповідних приписів. Мінімальність зазначених правил дозволяє визначити порушення стандарту в разі необґрунтованого зменшення передбаченого обсягу і якості прав і свобод людини [2, с. 67].

Важливе значення для сфери кримінального правосуддя країн ЄС мають міжнародні стандарти. Міжнародні правові стандарти адресовані всій світовій спільноті, групі держав, об'єднаних в рамках різних міжнародних формувань. Фактично міжнародні стандарти в області забезпечення прав і свобод

людини спрямовані на створення певного режиму забезпечення необхідного статусу особистості. Вважаємо, що метою їх розробки є не реформування національних законодавств, а створення деяких зразків для нормотворчості держави, який визнав юридичну силу розглянутих приписів. Основним постулатом в області захисту прав і свобод людини і громадянина є визнання їх пріоритету, вищої цінності для будь-якої держави. При цьому всі обмеження правового статусу особистості повинні бути суворо регламентовані, мати мінімальний характер, що дозволяє досягти тих цілей, для яких вони передбачені. Будь-яке применшення прав і свобод людини, що не відповідає передбаченому порядку, допущене з боку владних суб'єктів у процесі реалізації їх повноважень, має визнаватися порушенням і обумовлювати покарання винних, а також комплекс відновлювальних заходів.

З огляду на визнання більшістю держав актуальності проблеми захисту прав і свобод людини на сьогоднішній день є сукупність міжнародно-правових документів, що регулюють дані питання в тій чи іншій сфері суспільного життя.

До міжнародно-правових актів, які закріплюють вимоги до процесу розслідування кримінальних проваджень, доцільно віднести такі:

1. Статут ООН.
2. Загальну декларацію прав людини.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.
5. Факультативні протоколи до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.
6. Конвенцію про права дитини.

Існують спеціалізовані за суб'єктним складом стандарти, метою яких є найбільш повне розкриття положень, викладених в стандартах-принципах, на основі поточних результатів змін, що відбуваються в концепції правового статусу особи і з урахуванням найбільш прогресивного досвіду окремих країн світової спільноти. Це мінімальні стандартні правила поведінки з ув'язненими; стандартні мінімальні правила Організації Об'єднаних Націй щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила); звід принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню чи ув'язненню в якій би то не було формі; процедури ефективного виконання мінімальних стандартних правил, що стосуються поводження з ув'язненими; конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання; декларація про захист всіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують

гідність, видів поводження і покарання, Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочину і зловживання владою, Правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених волі; Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила); Керівні принципи Організації Об'єднаних Націй для попередження злочинності серед неповнолітніх [3, с. 163].

Основною і характерною рисою міжнародних стандартів в сфері регламентації прав осіб, щодо яких обрано або можуть бути обрані заходи кримінально-процесуального примусу, є те, що мета даних стандартів, як це підкреслюється в п. 2 Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими: створювати постійне прагнення до подолання практичних труднощів, що стоять на шляху по їх здійсненню, оскільки в загальному і цілому вони відображають ті мінімальні умови, які Організація Об'єднаних Націй вважає прийнятним [4].

Крім того доцільно виділити міжнародні стандарти розвитку, основна мета яких в коригуванні напрямків розвитку кримінально-процесуального законодавства держав на основі існуючих стандартів і подолання можливих суперечностей, пов'язаних з їх неодноманітним застосуванням на основі створення загальної концепції. Так в резолюції ГА ООН 2858 (XXVI) «Права людини при здійсненні правосуддя» від 20 грудня 1971 року підтверджуються принципи, що стосуються прав людини при відправленні правосуддя, проголошені в статтях 5, 10 і 11 Загальної декларації прав людини [5]. Крім того цією резолюцією звертається увага на необхідність ефективного виконання Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими.

Таким чином, дуже важливим слід вважати висновок про те, що справедлива, неупереджена і гуманна система кримінального правосуддя є необхідною умовою здійснення основних прав людини, з огляду на те, що вона орієнтує країни на відповідний розвиток своїх правових систем на основі зазначених положень. Таким чином, європейські стандарти є складовою міжнародно-правових стандартів, які не є статичним елементом, а постійно розвиваються і видозмінюються. Такий розвиток зводиться до того, що система кримінального правосуддя, з огляду на її найважливішу роль в справі попередження злочинності, повинна будуватися на основі прогресивної раціоналізації та гуманізації кримінального законодавства та процедур, альтернативних підходів до винесення вироків і покарання у загальних рамках соціальної справедливості і громадських устремлінь.

Список використаних джерел

1. Бабчинська Т.В. Міжнародно-правові стандарти судочинства та їх реалізація в положеннях кримінального процесуального законодавства України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право*. 2016. Вип. 37. Том 3. С. 84–89.
2. Гришин Д. А. Международные стандарты уголовного судопроизводства. *Юридическая наука и правоохранительная практика*. 2020. № 1(51). С. 65–74.
3. Сугатов М. С. Европейские стандарты уголовного судопроизводства. *Научный альманах*. 2019. № 3-1(53). С. 162–165.
4. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями: Міжнародний документ від 30.08.1955. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text
5. Загальна декларація прав людини, Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри Харитонов Р. Ф.

МИРОНЮК ОЛЕКСАНДР ВАЛЕРІЙОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ГРОМАДЯНСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Процес європейської інтеграції мав на меті запровадження громадянства європейського союзу. Саме це положення і закріплення в статті 20 Договору про функціонування Європейського союзу та в статті 9 Договору про Європейський Союз. Оскільки громадянство – це певний правовий зв'язок між конкретною державою та особою, що встановлює взаємні права та обов'язки, то європейське громадянство має також знаходити свій вияв у конкретних правах та обов'язках. Але не слід отождествляти поняття «громадянство» з «громадянством Європейського Союзу», через те, що останній не є державою.

Відповідно до положень вищевказаних договорів кожен громадянин будь-якої держави-члена є громадянином Союзу громадянство Союзу є додатковим до національного громадянства, не замінюючи його. Ці два громадянства не можуть бути змішані, оскільки вони мають різну юридичну природу: право ЄС регулюється нормами ЄС, а національне громадянство – нормами внутрішньодержавного права. Тобто, можна зробити висновок: коли особа набуває громадянства держави – учасниці ЄС, вона автоматично стає громадянином ЄС і навпаки.